

DOPRINOS TADIJE SMIČIKLASA OČUVANJU I ISTRAŽIVANJU HRVATSKE KULTURNE BAŠTINE

JELENA BOROŠAK MARIJANOVIĆ

Hrvatski povijesni muzej

A. G. Matoša 9

HR – 10 000 Zagreb

Pregledni rad

Review article

Primljeno / Received: 14. 12. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 30. 12. 2023.

Sažetak: Znanstveni, stručni i organizacijski rad Tadije Smičiklasa ostavio je u hrvatskom narodu dubok trag. Njegov »Diplomatički zbornik«, a posebno »Poviest hrvatska«, ostala je prema riječima Marka Kostrenčića, upamćena kao »svojevrni katekizam hrvatskog patriotizma.«¹ U ovom prilogu bit će riječi o dosad manje isticanom značenju Smičiklasa u razvoju hrv. historiografije u vrijeme njezina poznanstvenjenja kao i o njegovom interesu za muzeje i njihov značaj u nacionalnoj kulturi za vrijeme njegova školovanja u Zagrebu, Pragu i Beču.

Ključne riječi: Tadija Smičiklas, Diplomatički zbornik, historiografija

I.

Spomenici kulture, koji čine kulturnu baštinu neke sredine i naroda, korijeni su koji čine najdublju vezu s tлом, oni svjedoče o nazočnosti ljudi/naroda na tom području, ali i njihove spoznaje da tu žive zajedno s drugim narodima i da su njihovi preci stvarali i osiguravali prostor na kome žive u toj zajednici. Stoga spomenici, participanti kulturne baštine, mogu dobiti i atribut povijesne činjenice premda se povijesne činjenice temelje uglavnom na pisanim izvorima.

Kulturna baština je najdragocjeniji sačuvani dio materijalizirane prošlosti koja govori nepatvoreno o tradiciji kulturnog krajolika, o tradiciji života na određenom tlu, o tradiciji određenih organizacijskih oblika i drugo. Ona je svojevrsni sekundarni povijesni izvor, odnosno izvor raznovrsnih obavijesti sadržanih u materijalnim spomenicima prošlosti.

U 19. st. velik dio nacionalnih osjećaja i nacionalne svijesti u definiranju nacije temeljio se na utvrđivanju uloge i dimenzije kulturne baštine tada poznate pod nazivom *starina*².

Tadija Smičiklas potječe iz poznate žumberačke obitelji Smičiklas³. Nakon završene pučke škole u Sošicama, gdje se pokazao kao izvrstan đak, u rujnu 1853. postaje pitomac Grkokatoličkog sjemeništa u Zagrebu u kojem je boravio devet godina. Pohađao je šest razreda Klasične gimnazije, dvije godine kao klerik Nadbiskupski licej, te jednu godinu i dva mjeseca bogosloviju. Poznato je da je Grkokatoličko sjemenište bilo »malo ilirsko gnijezdo«, gdje su pitomci 1839. godine osnovali »Ilirsko društvo« i čitaonicu. Kao bogoslov Tadija je u šk. G. 1861./na 62. podučavao pitomce u crkvenoslavenskom jeziku. U prosincu 1862. Smičiklas kao bogoslov druge godine teologije iznenada napušta sjemenište, i nastavlja karijeru na humanističkom, književnom i znanstveno-povijesnom polju. Smičiklas je imao sreću da su njegovi meceni i podupiratelji imali, uz ostalo, razumijevanja za njegove talente koji nisu bili u skladu s zanimanjem grkokatoličkog paroha.

II.

Tadija Smičiklas već je kao pitomac zagrebačkog grkokatoličkog sjemeništa postao blizak članovima

¹ Kostrenčić, Marko. Tadija Smičiklas. JAZU : Zagreb, 1962.

² Maroević, Ivo. Sadašnjost baštine, knjiga XXXVI. Društvo povjesničara umjetnosti : Zagreb, 1986.

³ Vidi detaljnije: Kekić, Nikola. Tadija Smičiklas i Grkokatoličko sjemenište Križevačke biskupije Zbornik OPZ 18, str. 17-25

»Društva za povjestnicu Jugoslavensku«⁴ čijim je djelovanjem stvorena znanstveno–tehnička podloga za hrvatsku historiografiju⁵. Uključuje se u rad Društva i odgovara na tvz. »Kukuljevićev kestioner«/ odnosno punim naslovom »Pitanja na sve prijatelje domaćih starinah i Jugoslavenske povjestnice⁶. Kvestioner je trebao pridonijeti što uspješnijem ostvarenju društvene zadaće koja prema čl. 1 Pravila glasi: svrha je društva iztraživanje, otkrivanje sakupljanje i čuvanje starinah i stvari, koje se na život i historiu našega naroda protežu.« Ta Pitanja predstavljaju osmišljen Kukuljevićev poticaj u cilju prikupljanja odnosno registriranja spomeničke baštine. U sadržajnom smislu pitanja možemo grupirati u pet cjelina: 1. cjelina o arheološkim lokalitetima a odnose se na materijalne ostatke iz prapovijesti, antike i srednjeg vijeka, 2. cjelina odnosi se na profane i sakralne umjetničke povijesne spomenike i općenito na predmete umjetničkog obrta, 3. cjelina obuhvaća odgovore na pitanja o vrstama pisanih povijesnih izvora, 4. grupa obuhvaća odgovore o tradicijskoj kulturi, a 5. grupa pitanja donosi podatke o sakupljačima starina i zbirkama. Pitanja su refleksija dosega razvojnog puta humanističkih znanosti ostvarenog do sredine 19. st. Odgovori na Pitanja Društva su se objavljivali u društvenom časopisu Arkivu. Smičiklas je sastavio odgovor pod naslovom: Odgovori na njevoja pitanja društva za povjestnicu i starine jugoslavenske priopćila mladež čitaonička sjemeništa biskupije križevačke⁷. U uvodu autor navodi da »nitko nije opisao žumberačke običaje i dan danas hrabroga naroda«⁸ donosi i kratke zemljopisne karakteristike tog prostora. U odgovoru pod naslovom Žumberački narodni običaji⁹ Smičiklas na 16 stranica donosi opis trodnevnih narodnih običaja o Božiću, u vrijeme poklada, o Uskrsu, opis običaja za Đurđevo i Ivanje te prigodne pjesme ladovanke koje su se tom prilikom izvodile. Na kraju donosi i opis svadbenih narodnih običaja poslije svetkovine sv. Martina. Odgovor je objavljen u VII knjizi Arkiva tiskanoj 1863. i mogli bismo pretpostaviti da spada među najstarije objavljene tekstove T. Smičiklasa. Objavljivanjem u VII knjizi Arkiva uz Smičiklasov objavljeno je još 10 odgovora i na taj način najavljena je pojava nove generacije intelektualaca uglavnom pitomaca zagrebačkih sjeme-

ništa, čija su književna ostvarenja, odnosno prvi literarni pokušaji, nastali upravo kao odgovor na anketna pitanja iz tzv. »Kukuljevićeva kvestionera«.

Nakon položene mature u veljači 1863. Smičiklas je odlučio poći za učitelja povijesti i hrvatskog jezika Na kraljevskoj Velikoj gimnaziji u Osijek, gdje je kao »namjestni učitelj« radio od travnja 1863. godine¹⁰. Međutim nije se zadovoljio da bude običan učitelj. Ubrzo si je isposlovao trogodišnju stipendiju za daljnje školovanje na sveučilištu u Pragu, s obavezom da se osposobi za učitelja povijesno –zemljopisne struke gdje ga nalazimo u akademskoj šk. godini 1864./5. O tom praškom razdoblju govori pismo T. Smičiklasa koje je poslije duhova 1864. uputio nepoznatom suradniku, a čuva se u Ostavštini Tadije Smičiklasa u Arhivu HAZU (sign. XV A/ jag. 39). Iz pisma saznajemo mnogo detalja iz Smičiklasova života za vrijeme školovanja u Pragu: o širini njegova interesa za povijest, o njegovu interesu za likovna umjetnička djela, njegovu ambicioznost, poduzetnički duh i tome slično. Iz toga pisma vidimo da je Smičiklas na poticaj F: Palackog otišao posjetiti dvorac u Roudnicama (50 km od Praga) koji je vlasništvo Ferdinanda Lobkowica, u kojem je dvorcu piše Smičiklas »u više od dvadeset dvorana razgledao slike najznamenitijih ljudi, iz ciele historije, a slikane od najglasovitijih slikara, pomislite koliko je to radost bila za me, kad su se izmed eurpopejskih velikana na jednom za oči zadjenuo Nikola Zrinjski, što ga divlji prasac rasdrapao(?) medju Čakovcem i Varaždinom. Slika otprilike velika dvije stope liepa i čista. Slikan je samo do pojasa, a ima crvenu surku dolnju i gornju. Lice je dosta puno, a obrve guste, dolnja usnica odebela....Okolo ima sivo a i vlasi nekako velike sive, sasvim po navadi one dobe; ko što sam vidio umah i na slici Ljud. XIV koja je blizu a bili su suvremenici.(...) Isto sam se tako veselio njegovom sinu¹¹, koji je slikan g. 1668. u šestoj godini, a ima na stolu uzase knjigu(...) I on ima crvenu surku a slika mu je kolik i očeva, kako je mali bio velik onolika je skoro i slika. Izražaj mu je izrezani otac, baš se je sasvim u njega uvrgao ima vlasti crnkaste kao što otac brk. Do Adama Zrinjskog ima na drugoj stieni blizu isto tako malen dečak u isto takovom odielu ali po licu je svakako

⁴ U IV knjizi Arkiva Društva za povjestnicu jugoslavensku 1857. u popisu članova Društva navodi se : Knjižnica čitaonice mladežić sjemeništa biskupije Križevačke.

⁵ Borošak Marijanović Jelena, Doprinos Ivana Kukuljevića Sackinskog i »Društva za jugoslavensku povjestnicu i starine« u očuvanju i znanstvenom utemeljenju istraživanja kulturne baštine, magistarski rad Zagreb, 2007.

⁶ Kvestioner je objavljen u Arkivu za povjestnicu Jugoslavensku, knjiga I. Uredio Ivan Kukuljević Sackinski. U Zagrebu 1851.

⁷ Iako je odgovor objavljen u ime čitaonice, i nije potpisan od Smičiklasa s velikom vjerojatnošću ga pripisujemo Smičiklasu.

⁸ Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku, knjiga VII, Zagreb 1863, 329 str.

⁹ Arkiv za povjestnicu Jugoslavensku, knjiga VII, Zagreb 1863. .332 -347.str.

¹⁰ Prema dokumentu koje je izdalo Ravnateljstvo kr. Velike gimnazije u Osijeku je službovao od 1. travnja 1863. do konca školske godine 1863./4.

¹¹ Adam Josip Sigismund Zrinski (1662 -1691) sin Nikole VII Zrinskog.

drugi. Pokojni Mikovac mislio je da je to Baltasar Zrinjski¹² sin Petra Zrinskoga, što je sjedeć u Kufsteinu dvadeset godina bio izgubio pamet i govor a to misli zato jer je Vaclav Eusebij Lobkovič bio brižnik njegov i njegove matere Katarine (...). Dalje me je zanimala slika Julija Antuna Frankopana (...) Ima crni magnatski odiev. Dvije žene su još u toj galeriji. Žofija grofica Zrinjska, žena Nikole¹³, isto je poginuo u Međimurju, u sasvim modnom kroju, a druga Eva¹⁴ žena Nikole Sigetskoga obučena u crno (...)¹⁵ U pismu iznosi ideju da se organizira snimanje portreta troje Zrinjskih (Nikole VII, Adama Josipa Sigismunda i Ivana IV Baltazara) tehnikom kromolitografije te da se te reprodukcije prodaju u Zagrebu za vrijeme održavanja saborskih zasjedanja. Nadalje, Smičiklas predlaže da se u akciju oko organizacije snimanja uključi historičko društvo (Društvo za povjestnicu jugoslavensku) i da se odmah obrati na kneza Ferdinanda Lobkovica radi dozvole, a zbog brze realizacije »tak bi slike dospjele na prve dane Sabora«¹⁶ da organizacija snimanja portreta Zrinjskih ide preko njega, te na neki način da on bude povjerenik Društva za povjestnicu Jugoslavensku. Smičiklas dalje navodi da je njegov prioritetni zadatak vidjeti arhivsku građu koja se čuva u dvorcu vezanu uz velikašku obitelj Zrinski, te da se na prijedlog Vaclava Tomeka¹⁷ i Franje Palackog najznačajnijeg češkog povjesničara 19. st. bavi mišlju da napiše monografiju o uroti »jer mi se Petar Zrinski stalno vrti po glavi«¹⁸. Smičiklas dalje piše »I zbilja valja da prve svoje sile posvetim najvećem ali nesretnom banu hrvatskom«¹⁹. Ja bi ionako mogo raditi jednom domaću radnju bog zna o čem, pa me zato u toj praksi vješti prijatelj goni, da radim pametnu stvar, s kojom ću malo više izgubiti vremena nego bi s onom kakovom može biti epohom«²⁰-. Piše da očekuje arhivsko gradivo iz Pariza vezano uz urotu. Iz pisma saznajemo da je Smičiklas već ranije poslao za objavljivanje u Hrvatsku u sklopu čitanke dio romana Aleksandride koju je napisao V. Hanka²¹. Smičiklas dalje nabroja da se u Roudnicama čuvaju listine Draškovića, sultana Selima.

Međutim, Smičiklas iznenada, samo nakon godine dana prekida školovanje u Pragu i nastavlja ga na Sveučilištu u Beču kao redoviti slušatelj odjela za povijesne znanosti, gdje je svojim radom 1866. zaslužio prijam i postaje pripravni a sljedeće dvije godine (1867/68, 1868/69) i redoviti član Instituta fuer oesterreichische Geschichtsforschung/Institut za austrijska historijska istraživanja«. Smičiklas, je »jedini od svih Hrvata, što ih je učilo u Beču od postanka toga zavoda« postigao pravo da predaje »historiju i pomoćne znanosti na svih sveučilištih austrougarske monarhije« te je čak preporučan »za službu u arhivih i u knjižničarskih odjelih za rukopise« (1869). Osposobljen »pred ispitnom komisijom u Beču za historiju i geografiju za čistu gimnaziju« (17. IX.1869.) a »pred komisijom Zavoda za istraživanje austrijske historije u Beču« (10. VII.1869.) za »historijsku kritiku i pomoćne znanosti«²². Institut je tada uživao dobar glas u Europi kao zavod na kojem su povjesničari usavršavali svoja znanja iz pomoćnih povijesnih znanosti. Taj je trogodišnji tečaj regrutirao buduće docente i profesore sveučilišta, ali i buduće voditelje arhiva diljem carstva. Bile su velike mogućnosti koje je Beč pružao kao političko, a osobito kao kulturno središte, u kojem su uz Institut i Filozofski fakultet postojali arhivi prepuni izvornog gradiva za proučavanje povijesti hrvatskih zemalja. Te činjenice uz ostale sadržaje potvrđuju tri pisma koje je Smičiklas uputio iz Beča slavistu Vatroslavu Jagiću koji vrativši se iz Beča u Zagreb neposredno nakon pada neoapsolutizma radi kao gimnazijski profesor²³.

Prvo je pismo od 23. svibnja 1866.²⁴ u kojem komentira osnutak JAZU i njezinih prvih članova. U pismu čestita Jagiću na imenovanju na mjestu akademika i podržava izbor Račkog za predsjednika Akademije, te navodi » (...) al od akademije naše ne želim za prve godine više, nego da digne narodni ponos i da ojača jednu jedinstvenu misao zajedničke kulture sa Srbliji i Slovenci. To se može postići jedino izvrstnimi, al upravo zato napisanimi djeli i povećim raspravimi, pred kojim

¹² Ivan IV Antun Baltazar Zrinski (1651 -1703) sin Petra IV Zrinskog i Ane Katarine rođ. Frankopan.

¹³ Druga žena Nikole VII Zrinskog Marija Sofija Loebli.

¹⁴ Eva Rosenberg

¹⁵ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa, XV 45 / Jag 39

¹⁶ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV A/ Jag 39

¹⁷ Vaclav Tomek bio je tada redoviti profesor na katedri za austrijsku povijest na Filozofskom fakultetu u Pragu.

¹⁸ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV A/Jag 39

¹⁹ Isto

²⁰ Isto

²¹ Aleksandrida je popularni srednjovjekovni roman o Aleksandru Velikom i njegovu osvajanju svijeta ima više verzija jedna je i Hanka. Vaclav Hanka (1791 – 1861) češki književnik i filolog, predavač ruskoga i staroslavenskoga jezika na Praškom sveučilištu.

²² Antoljak, Stjepan, Hrvatska historiografija do 1918. svezak II, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb 1992.

²³ Vatroslav Jagić (1838 -1923), hrvatski slavista gimnazijski profesor u Zagrebu 1860 -1870.

²⁴ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV 45 A/Jag 37

se svaka nezavist i zloba pokloniti mora»²⁵. Komentira izbor prvih članova Akademije – Vebera i Antuna Mažuranića i ističe vrijednosti Mesića da bude akademik riječima: « (...) Ja sam Mesiću doduše zahvalan štovatelj pa može biti dobro ne uvidjam, al ako se je uzeo princip tko će raditi – onda mislim, da biste upravo njega pogodili više nego Vebera ili Antuna Mažuranića. Čast ovoj gospodi – i znam ja da Mesić neima glave Veberove, a još manje Mažuranić»²⁶. Iz pisma vidimo da Smičiklas prati kulturna i politička zbivanja u Zagrebu: pripreme za zasjedanja sabora, za proslavu obljetnice sigetske bitke i veseli se toj svečanosti Zrinjskog, pozdravlja Mesića i izražava podršku da što bolje »nariše« Zrinjskog²⁷. Pozdravlja Šenou, Dežmana, Kovačevića i Meixnera. Uz to, Smičiklas izražava bojazan za sudbinu svojih pripovijesti koje je predao historičkom društvu još prije dvije godine za objavljivanje i moli Jagića da izvidi što je s tim rukopisom.,

U drugom naknadno datiranom pismu²⁸ Smičiklas iz Beča obavještava V. Jagića da na njegovu zamolbu istražuje u univerzitetskoj biblioteci članke Teodora Benfeya – njemačkog učenjaka za sanskrit i komparativnu lingvistiku. Njegovo najznačajnije djelo je povijest lingvistike orijentalne filologije. Međutim za temu ovog rada značajniji je drugi dio pisma u kojem Smičiklas obrazlaže svoju ranije iskazanu namjeru da bude namještenik Narodnog muzeja radi se (o razdoblju prije imenovanja Šime Ljubića za kustosa a kasnije i ravnatelja narodnog zemaljskog muzeja u Zagrebu). Iz pisma saznajemo da je Smičiklas svjestan zahtjevnosti rada u muzeju pa piše *Ja sam kao što znate bio u Zagrebu izjavio želju proučiti ovdje starine i dospjeti narodnim muzeju. Kroz ovo nekoliko mjeseci prilično sam se razgledao da si barem obseg tih predmeta u sliku sastavim. To Vam je strašan posao, a vrijeme tolik kratko, a uz to ispit gimnazijski i ispit i radnje u historičkom zavodu. Ove godine imam ispit za gimnazije, a do godine ispit arhivarski. Pomislite još kako su sbirke po Beču razstepene, a historija umjetnosti i radinosti ljudske, starine grčke i rimske, numismatika, heraldika Costumes i armoirie i svake vrsti predmeti razvitka naroda*

sredovječnih. To se sve skupa neda, a osobito kad se uzme, da čovjek mora gledati da bude arkeolog strukovnjak, onda nije to sve moguće izvesti. Ja sam dakle namislio ili arkeologiju sasvim zabaciti i raditi svoje ispite ili pak baciti ispit barem gimnazijski i »uz to arkeologiju i paleografsko diplomatske nauke tj. Ispit arkivarski koji ionako kao član zavoda učiniti moram«²⁹. Smičiklas je svjestan važnosti institucije muzeja, i piše da je zadaća muzeja »«da uzbudi u svem narodu misao na sve uspomene, što su nam još ostale u životu od naših djedova«³⁰.: Za Smičiklasa muzej je shranište svega što će nam razjašnjavati kulturnu stranu naše historije. Iz pisma saznajemo da je s Smičiklasovom dilemom da li da se usavršava u arheologiji ili da svoj angažman usredotoči na pripremu gimnazijskog ispita bili već ranije upoznati u Zagrebu i Rački i Mesić.

U trećem nedatiranom pismu iz Beča upućenom V. Jagiću³¹ Smičiklas ga obavještava da je poslao prijepise traženih članaka T. Benfeya koje je uspio načiniti u kraljevskoj a ne univerziteskoj biblioteci. Nada se skorom primitku Jagićevih paleografskih priloga koje će moći dati na uvid T. Sickelu³² da ih recenzira, te raspravi Račkoga o kojoj piše » Ovo pak što Rački raspravlja poznato mi je iz samih vrela jer sam to radio u Jagerovom seminaru.«³³. Velik dio pisma Smičiklas posvećuje analizi političkih i kulturnih prilika u Zagrebu upozorava na probleme oko izlaženja časopisa »Neven«, na krizu Matice »hrvatske, zalaže se da »Matica dalmatinska« »dobije pučki pravac«³⁴. Smičiklas u pismu komentira političku situaciju, pa piše »Strašna vremena istom kucaju na silu i snagu naroda, a ona valja da odluči bitak njegov i bolju budućnost«³⁵ Konstatira da s obzirom na političke okolnosti krize pseudoustavnog razdoblja mađarski su se povjesničari u službu propagande velike Mađarske. Analizira pisanje L. Szalaya i njegovu Povijest Mađarske³⁶, kojeg naziva »swindlerom« sa znanstvene strane. Za razliku od Mađara Smičiklas smatra da hrvatski povjesničari trebaju kritičkom obradom izvora prikazati smisao hrvatske povijesti koju karakterizira neprekinuta borba Hrvata s većim i jačim narodima koji su ugrožavali njihov opstanak i upozora-

²⁵ Isto

²⁶ Isto

²⁷ Smičiklas misli na Mesićevo djelo » Život Nikole Zrinjskog sigetskog junaka/nacrtao M. Mesić, o trošku Matice ilirske koje je bilo objavljeno u Zagrebu 1866.

²⁸ HAZU Ostavština Tadije Smičiklasa XV 45/A Jag 40, dopisano 1868.

²⁹ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV A/Jag 40

³⁰ Isto

³¹ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV A/jag.38

³² Teodor von Sickel (1826.-1908) u znanstvenim krugovima zvan ocem diplomatike.

³³ Isto, Alber Jaeger (1801.-1891) austrijski povjesničar

³⁴ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV A/ jag.38

³⁵ Isto

³⁶ Szalay Laszlo (1813. 1864.) mađarski povjesničar i političar.

va kako su njihovi preci, usprkos stalnoj ugroženosti, uspjeli u tijeku svoje povijesti održati narodnu osobnost, državnost i kulturu. Smičiklas u pismu Jagiću kaže »Naša hrvatska slava nije velika, al je liepa, naša historija nije ogromna al je nakićena momenti kakove broje medju najsretnije i najljepše narodi od mnogo mnogo milijuna«³⁷ Smičiklas upozorava Pazimo što rade Magjari.

IV.

Tadija Smičiklas imenovan je namjestnim učiteljem na »riečku« kraljevsku gimnaziju 26. listopada 1869. iz tog razdoblja sačuvao se u Ostavštini T. Smičiklasa tiskani program riječke gimnazije za školsku godinu 1870.-71. U programu je objavljen Smičiklasov tekst iz povijesti hrvatske književnosti pod naslovom: »*Perve dve dobe hervatske književnosti, nekoje historijsko genetičke misli*«, u kojem piše o pučkoj književnosti, dubrovačkoj poeziji i hrvatskim književnicima 18. i 19. st. Službovanje na Rijeci bilo je uvod u uspon njegove pedagoško- znanstvene karijere koja se počinje realizirati dolaskom u Zagreb za banovanja Ivana Mažuranića 1873.

ZAKLJUČAK

Tadija Smičiklas u razdoblju neoapsolutizma i pseudoustavnog razdoblja za vrijeme svog školovanja u Zagrebu, te studija u Pragu i Beču surađuje s Ivanom Kukuljevićem Sakcinskim i njegovim Društvom za jugoslavensku povestnicu i starine, koji ističu neminovnost poznavanja povijesti radi nacionalnog buđenja i nužnost znanstvenog značaja historijskog istraživanja. U tom razdoblju se stvaraju uvjeti za profesionalno eruditsko-genetičku historiju, koja u sedamdesetima dobiva organizacijske temelje u sustavnom objavljivanju povijesnih izvora i istraživačkih rezultata u izdanjima JAZU te nastavom povijesti na novom Filozofskom fakultetu. Tadija Smičiklas prozvan i »hrvatskim Herodom« je u navedenom razdoblju aktivni sudionik tog procesa, i nije pretjerano smatrati ga apsolutnim arbitrom naše historiografije.

Iz sačuvanih pisama saznajemo da surađuje s slavistima, filozozima, F. Palackim, Vaclavom Hankom, u Pragu, A. Jagerom i T. Sickelom u Beču, da u okviru seminara posjećuje biblioteke univerzitetsku, kraljevsku. U intenzivnoj vezi je s V. Jagićem, Matijom Mesi-

ćem i Franjom Račkim u Zagrebu s kojima komentira društvene i političke prilike u Zagrebu. Osim prioritete zadatke sakupljanja pisanih povijesnih izvora Smičiklas ispravno uviđa značaj muzeja za nacionalnu kulturu.

IZVORI I LITERATURA

HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa XV 45 A/jag.37-40

Doprinos Ivana Kukuljevića Sakcinskog i »Društva za jugoslavensku povjesnicu i starine« u očuvanju i znanstvenom utemeljenju istraživanja kulturne baštine, magistarski rad Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2007.

Stjepan Antoljak, Hrvatska historiografija do 1918. svezak II, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb 1992.

Vesna Gamulin Tadjina – Mirjana matijević Sokol, Tadija Smičiklas kao izdavač povijesne građe, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 18 (2000)

Mirjana Gross, Agneza Szabo »Prema hrvatskome građanskom društvu« Društveni razvoj u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća. Izd. Globus, Zagreb 1992.

Ivan Jurković, Tadija Smičiklas, profesor pomoćnih povijesnih znanosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 18 (2000)

Nikola N. Kekić, Tadija Smičiklas i Grkokatoličko sjemenište križevačke biskupije, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 18 (2000)

Aleksandra Kolarić, Kronološka bibliografija radova Tadije Smičiklasa i radova o njemu, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 18 (2000)

Marko Kostrenčić, Predavanje održano u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti sv. 20 Zagreb

JAZU 1960. Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 18 (2000)

Miroslav Kurelac, Povjesnik Tadija Smičiklas i njegove historiografske koncepcije, Odsjek za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, vol. 18 (2000)

³⁷ HAZU, Ostavština Tadije Smičiklasa 45 A/jag. 38

CONTRIBUTION OF TADIJA SMIČIKLAS TO THE PRESERVATION AND RESEARCH OF CROATIAN CULTURAL HERITAGE

Summary

Scientific, professional and organizational work of Tadija Smičiklas left a deep mark on the Croatian people. According to Marko Kostrenčić, his works »Diplomatički zbornik« (Diplomatic Anthology), and especially »Poviest hrvatska« (History of Croatia), remain remembered as »a kind of catechism of Croatian patriotism.« This paper presents the less emphasized significance of Tadija Smičiklas in the development of the Croatian historiography at the time of its transformation into scientific discipline, as well as his interest in museums and their importance in national culture during his schooling in Zagreb, Prague and Vienna.

Key words: Tadija Smičiklas, Diplomatic anthology, historiography